

AFRİKA, KAN, KÂR VE İKTİDAR: BİR SİLAH TÛCCARININ HATIRALARI

DOÇ. DR. SERTAÇ T. DEMİR

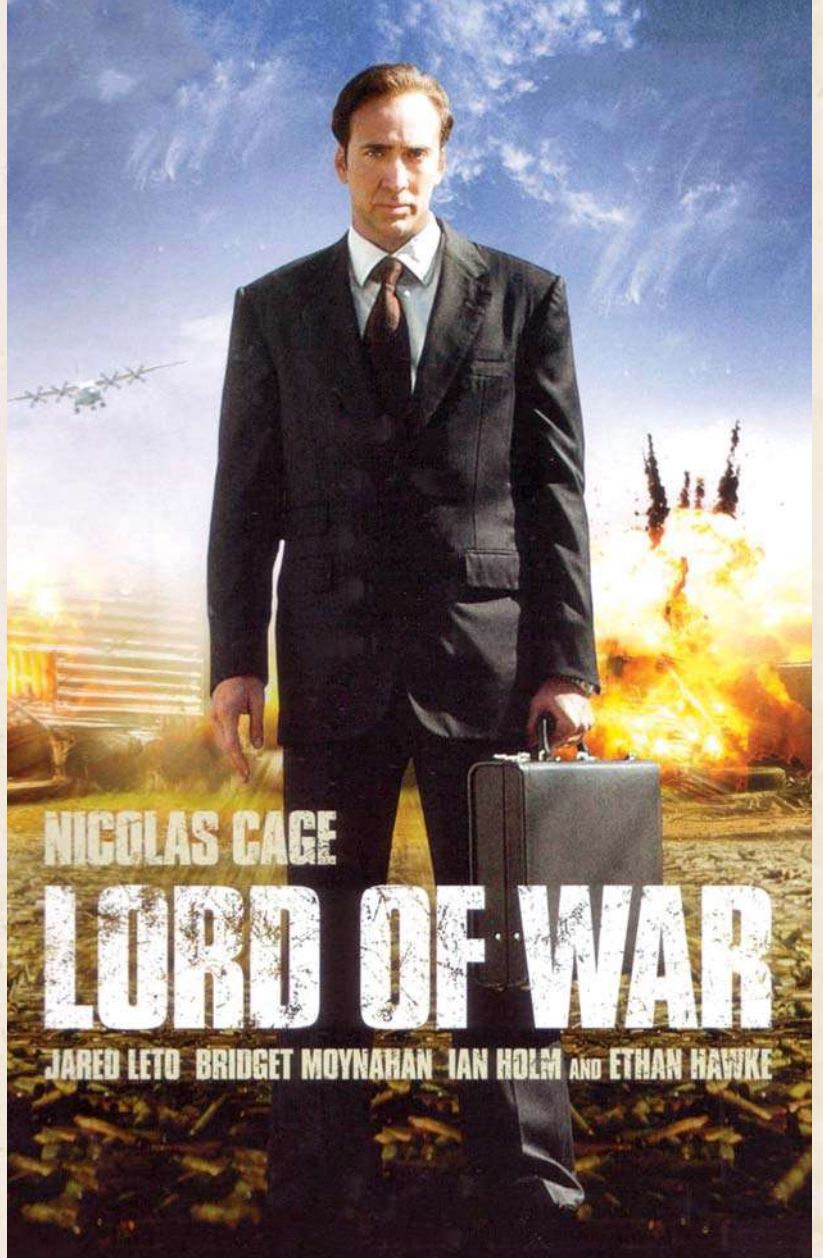
Öğr. Üyesi GÜMÜŞHANE ÜNİ.

“

Başrolünü Nicolas Cage'in oynadığı film, küresel silah ticaretinin kirli dünyasını resmetmekte ve bu ticaretin gerek -Afrika gibi- kritik bölgeler ve gerekse siviller üzerindeki yıkıcı etkilerini gündeme getirmektedir. Film, sinema tarihinin belki de en etkileyici sahnelerinden biriyle başlar. Bu sahnede izleyici, mermi fabrikasının akan tezgâhlarında bulur kendisini. Söz konusu tezgâh üzerindeki bir mermiye odaklanan kamera, onun imal edilmesinin, taşınmasının ve kirli ellere ulaşmasının tüm aşamalarını birkaç saniye içinde verir. Nihayet bu mermi, siyah bir gencin alınına saplanarak son bulur.

”

Andrew Niccol'un yazıp yönettiği 2005 yapımı *Lord of War* (Savaş Tanrısı) hem ele aldığı konu hem de sinema tarzı bakımından eskimeyen filmlerden biridir. Başrolünü Nicolas

Cage'in oynadığı film, küresel silah ticaretinin kirli dünyasını resmetmekte ve bu ticaretin gerek -Afrika gibi- kritik bölgeler ve gerekse siviller üzerindeki yıkıcı etkilerini gündeme getirmektedir. Ukrayna'dan Amerika'ya iltica ettikten sonra babasının gölgesinde küçük bir lokanta işleten Yuri Orlov karakteri büyük işler yapmanın hayalini kurmaktadır. Bu hayalin sonucu olarak -devletlerin koruması altında- acımasız yönetimlere silahlar satmaya başlayan Yuri, izleyicileri kan ve hırsıyla şekillenen işleyişin karanlık yanlarıyla buluşturur.

Film, sinema tarihinin belki de en etkileyici sahnelerinden biriyle başlar. Bu sahnede izleyici, mermi fabrikasının akan tezgâhlarında bulur kendisini. Söz konusu tezgâh üzerindeki bir mermiye odaklanan kamera, onun imal edilmesinin, taşınmasının ve kirli ellere ulaşmasının tüm aşamalarını birkaç saniye içinde verir. Nihayet bu mermi, siyah bir gencin alınına saplanarak son bulur. Gerçekten de Afrika kıtası, daima böylesi silah sirkülasyonlarının en önemli duraklarından biri olagelmıştır. Bir yanda büyük yokluk ve açlık realitesi, diğer yanda her açıdan kâlfetli iç savaşlar. Filmdeki imgesiyle: "Kana bulanmış zemin üzerinde sayısız boş kovanlar..."

KAN VE KÂR

Yuri bir kişiden ziyade silah ticaretinin işleyişini temsil etmektedir. Filmin başında şöyle der Yuri: "Şu anda dünyada dolaşan beş yüz elli milyon ateşli silah var. Bu da gezegendeki her on iki kişiden birinin silahlı olduğunu gösterir. Şimdi

sorulması gereken: (tam burada purosundan derince çeker ve üfleyerek şunu söyler) Geri kalan on bir kişiyi nasıl silahlandıracağız." Filmin sonunda da hikâyeyi şu sözlerle sonlandıracaktır: "Dünyaya kime miras kalacak biliyor musunuz? Silah tacirlerine. Çünkü başka herkes birini öldürmekle meşgul. Hayatta kalmanın sırrı bu. Asla savaşa girme. Özellikle de kendinle."

“
Afrika'nın devletleşmemiş -daha doğrusu devletleştirilmemiş- ülkelerinde durum biraz böyledir. Gücün ve paranın hükmü altında yapılan mülkiyet hesapları birçok cana mal olur. Yaşam bilinmezliğin ve kaosun kontrolündedir. Birbirleriyle çelişen ve çatışan ülkelerin iz düşümleri burada yıkım olarak belirir.
”

Yuri ilk zamanlar boşluk içindedir. Yapmak istediği "büyük" işi ararken

kardeşine -elindeki gazete haberleri göstererek- şunları söyler: "Her gün insanlar birbirini vuruyor. Bunu gördüğümde ne yaptığımı biliyor musun? Ne silah kullandıklarına bakıyorum ve kendime neden benim silahlarım değil diyorum." Bunun üzerine kardeşi, ona alaycı biçimde silah dükkanı mı açmak istediğini sorduğundaysa Yuri oldukça ironik bir cevap verir: "Onlardan Amerika'da McDonalds'tan fazla var. O kadar gangster olmasına rağmen, kâr marjı çok düşük. Gerçek para ülkeler arasındaki gerçek savaşlarda."

Gündelik yaşam hukuksal düzenlemeler ve yasalarla çerçevelenmiş olsa da "kötüler" için meşru yollar çok da kârlı görünmez. Bu nedenle büyümek ve daha geniş pazarlara ulaşmak için yasa dışılığın imtiyazlı usulleri aranır. Bu noktada kimi zaman devletler de kötülüğün bir parçası olurlar. Filmde gösterildiği gibi gizli görüşmeler, gayriresmî anlaşmalar, rüşvetler, kayırmalar sık sık devreye girer. Dahası genel manada suç bile cezanın cürüm olarak görülmediği ya da herkes tarafından kolaylıkla işlendiği yerde geçerli bir norm hâlini alabilir.

Afrika'nın devletleşmemiş -daha doğrusu devletleştirilmemiş- ülkelerinde durum biraz böyledir. Gücün ve paranın hükmü altında yapılan mülkiyet hesapları birçok cana mal olur. Yaşam bilinmezliğin ve kaosun kontrolündedir. Birbirleriyle çelişen ve çatışan ülkelerin iz düşümleri burada yıkım olarak belirir. "Hayatta sadece iki trajedi vardır" der Yuri: "Biri istediğine sahip olamamak, diğeri sahip olmak." Esasında sahiplerin de mutlak olarak "sahip" olamadığı bu kadim girift coğrafyada konuşanlar insanlar değil; dolarlar, dinarlar, drahmiler, rubleler, rupiler ve sterlinlerdir ki Yuri'ye göre bunlar en iyi iletişim araçlarıdır.

SİLAH VE İKTİDAR

Afrika'da, her yerde olduğundan daha fazla iktidar silaha koşuttur. Ne kadar korku varsa o kadar itaat üretilir çünkü burada. Özellikle silah kaçakçıları ve tacirleri için "savaş", genellikle "bitmeyen" çünkü "bitmemesi gereken" bir süreci ifade eder. "Bir silah kaçakçısı için barıştan daha pahalı bir şey yoktur" der Yuri. Bu sebeple barış görüşmelerinden ve ateşkeslerden nefret

eder. İktidar değiştiren darbelerse kıskırtılır, zira bunlar belirsizlikleri ve dolayısıyla silah envanterini canlı tutar. Tacirin tarafı da yoktur. Düşmanını da düşmanının düşmanını da özenle ve kesintisizce besler.

Buna istinaden kendini şöyle tanımlar Yuri: "Silah satmak, elektrikli süpürge satmaya benzer. İnsanları arar, emir alır ve çok fazla yürürsünüz. Ben eşitliğe inanan bir ölüm taciriydim... Müslümanlara İsrail yapımı Uziler satıyordum. Faşistlere komünizm malı kurşunlar veriyordum. Hatta, dostum Sovyetler'le savaştığı zamanda bile

Afganistan'a mal götürdüm." Bu demek ki bir savaşın her koşulda değişmeyen kazananı silah tacirleridir. Üstelik onlar bizzat savaşmak zorunda kaldılar mı, ki bu genellikle pek yaşanmaz, mühimmat sıkıntısı da çekmezler.

“

Silah, kanı; kan da silahı üretir. Düşmanlıkları kıskırtan kitle imha araçları, bu düşmanları ortadan kaldıracak silahları gerekli kılar. Fakat insanların birbirlerini yok etmeleri için bu motivasyon yeterli değildir. Bu nedenle (Afrika'da) hemen her kesim, mücadelesine "özgürlük" türünden kutsallıklar atfeder ve amacını yüceltir. Yuri şöyle der: "En barbarca katliamlar her iki taraf da kendini özgürlük savaşçısı ilan ettiğinde gerçekleşir."

”

Yuri film boyunca ana pazarın Afrika olduğunu yineler. Zira burada on yıldan kısa süre içinde otuz iki ülkenin bulaştığı on bir büyük ça-

tışma noktası oluşmuştur ki bu durum, bir silah tacirinin veya kaçakçısının rüyasıdır. Silah, kan; kan da silahı üretir. Düşmanlıkları kıskırtan kitle imha araçları, bu düşmanları ortadan kaldıracak silahları gerekli kılar. Fakat insanların birbirlerini yok etmeleri için bu motivasyon yeterli değildir. Bu nedenle (Afrika'da) hemen her kesim, mücadelesine "özgürlük" türünden kutsallıklar atfeder ve amacını yüceltir. Yuri şöyle der: "En barbarca katliamlar her iki taraf da kendini özgürlük savaşı ilan ettiğinde gerçekleşir."

Hiç şüphesiz silahlar iş bitiricidir. Bir insanın yaşamını ya da bir hükümetin iktidarını sona erdirebilir. Yuri bu durumu şöyle özetler: "Kurşunlar oylardan daha çok çabuk hükümet değiştirir." Son yıllarda yükselen bölgesel projelere bakınca bu tespitin doğruluğu anlaşılır. Nitekim filmin ardından geçen yaklaşık yirmi yıllık sürede Ortadoğu ve Afrika'da çok sayıda ülkede iktidar değişmiş, sayısız insan öldürülmüş, sakat bırakılmış veya yuvasından / yurdundan edilmiştir. Filmdeki kötü karakterler-

den birinin dediği "Bu kanın akışını kimse durduramaz" sözü "kan akıyor, çünkü göl olmuş" ifadesindeki gibi marjinal bir boyuta evrilmiştir.

"Gerçekten günümüzde yaşayan ve kendilerine lider diyen en iğrenç ve acımasız insanlarla çok yakın ilişkilerim var. Ama o adamların bazıları senin düşmanlarının düşmanlarıdır. Ve dünyadaki en büyük silah taciriysen ki kendisi patronun olan Birleşik Devletler başkanıdır ve kendisi her gün benim bir yılda yaptığımdan daha fazla satış yapar, bazen silah üzerinde parmak izinin bulunması utanç verici olur. Bazen silah satmanın hoş olmayacağı güçlere silah satarken benim gibi serbest çalışan kişilere ihtiyaç duyarlar. Yani sen bana kötü diyorsun dostum ama, ben gerekli bir kötüyüm." Nitekim filmin sonundaki yazıda şunlar belirtilir: "Hâlâ serbest silah kaçakçıları gelişmeye devam etse de dünyanın en büyük silah sağlayıcıları ABD, Büyük Britanya, Rusya ve Fransa. Aynı zamanda hepsi de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin beş daimî üyesidir."

Bu sözler, uluslararası ilişkiler bakımından bazı hakikatlerin altını çizse de öte yandan da Yuri'nin -kaldıysa- vicdanını aklamasına hizmet eder. Oysa bu kirli savaş, masumların ve sivillerin dünyasını alt üst ederken biraz da "Afrika özelinde" çocuklar için farklı bir anlam taşır. Nitekim burada çocuklar yalnızca ölmezler, öldürürler de. Yaşları küçük olmasına rağmen sistematik olarak silahlandırılırlar. Çünkü filmde çocuk-askerlerin komutanının dediği gibi, "on dört yaşındaki bir çocuğun kurşunu da kırk yaşındaki birinin kurşunu kadar etkilidir." Elbette çocukların da aktif bir şekilde dâhil edildiği bu kısır döngü düzeninde nihai kazanan kötülüktür.

Bu kötülük eğilimi, insanları zaman içinde düşmanlarından ayırıp kendileriyle savaşıcakları bu zihin bulanıklığına kadar götürecektir. Ne var ki Yuri'nin de emin olduğu gibi birçok düşmanla savaşım hayatta kalınabilirse de kendileriyle / kendi toplumlarıyla / kendi kökleriyle savaşın şanslı olmayacaktır. Düşmanlıklar arttıkça, Yuri'nin gelirleri de artacaktır. Filmde söylendiği şekilde, Yuri "sanat destekçisi olacak kadar" zenginleşir. Üstelik bu savaşın içinde bile değildir. Ne zaman tutuklanacak olsa bir şekilde kurtarılır. Ama o da bir tür "taşeron" olduğunun, "vazgeçilmez" biri olmadığını, her an sattığı mermilerin hedefi olabileceğinin farkındadır.

Bu yüzden filmde zora düştüğü her durumda söylediği şu sözü uygulamayı sürdürür: "Bu bizim savaşımız değil. Gidelim hadi." ■

